

dr hab. Ewa Płaczek, prof. UE
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Katowice, dnia 22.07.2022 r.

R E C E N Z J A

pracy doktorskiej mgr inż. Jakuba Semrau

pt.: „**Koncepcja oceny zakłóceń w procesach realizowanych w zakładach
karnych**”,

napisanej pod kierunkiem naukowym

dr hab. Moniki Odlanickiej – Poczobutt, prof. PŚ
na Wydziale Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej

Wstęp

Podstawą recenzji jest pismo Przewodniczącej Rady Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości dr hab. Inż. Lilii Knop, prof. PŚ z dn. 30.03..2022 roku o powołaniu mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej. Pracę odebrałam 6.06.2022r.

Ocena problematyki – aktualność tematu

Badanie działalności organizacji nastawionych na zysk reprezentujących różne obszary jest dobrze opisane w literaturze z zakresu nauk o zarządzaniu i jakości. Najczęściej poruszane kwestie to zagadnienia związane z modelami biznesowymi, konkurencyjnością, trendami ogólnoeconomicznymi (globalizacja), logistyką w tym łańcuchami dostaw. Oprócz tych typowych organizacji w naszym otoczeniu funkcjonują podmioty, realizujące cele społeczne (instytucje społeczne). Można do nich zaliczyć podmioty tworzące system penitencjarny – instytucje prawa penitencjarnego działające w oparciu o obowiązujące przepisy.

Dla większości społeczeństwa zagadnienia poruszające tematy związane z funkcjonowaniem systemu penitencjarnego są nieznane. Stosunkowo nieliczne publikacje w tym zakresie, wskazują jak słabo rozpoznany i opisanym obszarem badań jest wybrany przez Doktoranta temat dysertacji. Wynika to głównie z trudności w dostępie do informacji i danych źródłowych, które uwarunkowane są obowiązującymi ustawami oraz procedurami wykonywania.

Obecnie, obserwuje się większe skierowanie uwagi na kluczowe procesy zachodzące w organizacjach i rosnąca presja ciągłego dostosowywania się do rosnących wymagań w zakresie bezpieczeństwa i optymalizacji działań. Ten trend powoduje potrzebę szczegółowej analizy procesów logistycznych w celu poszukiwania możliwości usprawnień prowadzących do eliminacji zakłóceń i wzrostu bezpieczeństwa w zakładach karnych. Stąd przedstawiona do opinii praca porusza aktualną i wpisującą się w nowoczesne trendy problematykę stosowania rozwiązań mapowania procesów logistycznych a w dalszych krokach identyfikacji możliwych zakłóceń. W pracy Doktorant dokonał próby opracowania koncepcji oceny zakłóceń w procesach realizowanych w zakładach karnych w Polsce, poprzez zastosowanie narzędzi modelowania procesów oraz zbudowania założeń do systemu kontroli i monitoringu. Autor podjął się udowodnienia tezy, opracowana koncepcja oceny zakłóceń w procesach realizowanych w zakładach karnych pozwala na zidentyfikowanie zakłóceń krytycznych, które mają istotny wpływ na poziom realizacji kary pozbawienia wolności oraz jest podstawą do budowy założeń systemu kontroli i monitoringu.

Wspomniane elementy sprawiają, że obraną tematykę należy uznać za istotną, zarówno z naukowego punktu widzenia, jak i możliwego do osiągnięcia wyniku praktycznego. Tym samym Doktorant spełnił wymóg artykułu 13.1. ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz.595) oraz artykułu 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce - Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.)

Ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa liczy 197 stron tekstu zwartego oraz wykaz tabel i rysunków wraz z bibliografią obejmującą w sumie 182 pozycje oraz załącznikiem. Dobór źródeł uważam za wystarczający i poprawny co do poruszanej problematyki.

Praca zawiera dociekania świadczące o stosunkowo dobrej znajomości i opanowaniu podstaw teoretyczno-metodologicznych badanej problematyki. Sposób rozumowania, styl wyprowadzania podstawowych wywodów jest adekwatny do charakteru i rangi rozprawy doktorskiej. Na zasadniczą część pracy składają się: wstęp, pięć rozdziałów oraz podsumowanie. Struktura rozprawy jest merytorycznie

oraz formalnie poprawna. Tytuły rozdziałów układają się w logiczny ciąg i dobrze wprowadzają w poruszane w nich treści.

Dysertacja rozpoczyna się 5 stronicowym wstępem, który stanowi syntetyczne wprowadzenie do podjętych w pracy rozważań. Autor sformułował cel główny dysertacji, 3 cele teorio-poznawcze i 3 utylitarne, tezę oraz postawił 6 pytań badawczych. W końcowej części wstępu Autor przedstawił syntetyczny opis zawartości poszczególnych części pracy, co stanowi doskonale wprowadzenie do całości dysertacji. Pewien niedosyt może budzić brak wskazania luki badawczej oraz zaprezentowania czym kierował się Doktorant przy wyborze tematu, co było przyczynkiem do podjęcia badań oraz jakie motywacje były z tym związane.

Rozdział pierwszy poświęcony został stosunkowo dobrze rozpoznanej na gruncie literatury przedmiotu problematyce podejścia procesowego w organizacjach. W ramach rozważań teoretycznych Doktorant przedstawił koncepcje podejścia procesowego, istniejące klasyfikacje procesów. Umożliwiło to zwrócenie uwagi na konieczność mapowania procesów, jako techniki polegającej na graficznej prezentacji procesów przebiegających w organizacji i ich wzajemnych powiązań. Dodatkowo przedstawił znane definicje i klasyfikacje zakłóceń w procesach.

Rozdział drugi zgodnie z logiką postępowania badawczego, poświęcony został problematyce wprowadzającej w istotę dysertacji tzn. w zagadnienie systemu penitencjarnego w Polsce. Dlatego też Doktorant dokonuje w pracy omówienia rysu historycznego systemu penitencjarnego w Polsce, przedstawia jego ewolucję od czasów uzyskania przez Polskę niepodległości aż do czasach współczesnych. W zakresie tematu dysertacji w oparciu o obowiązujące w Polsce ustawodawstwo Doktorant wskazał miejsce systemu penitencjarnego w strukturze Ministerstwa Sprawiedliwości oraz omówił klasyfikację jednostek penitencjarnych dokonując krótkiej charakterystyki zakładów karnych (typ i rodzaj, miejsca więzienne, zaludnienie, nazwa i miejsce zakładu).

W oparciu o dane wtórne pozyskane z Biura Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej Doktorant podjął próbę scharakteryzowania obecnego stanu systemu penitencjarnego w Polsce. Pewien niedosyt może budzić sposób analizy – trudno z prezentowanych wykresów wnioskować którego okresu dotyczą dane (roku 2021, może 2020 albo 2019, albo ostatnich pięciu lat). I w konsekwencji na tej podstawie interpretacja wyników jest powierzchowna.

Punktem wyjścia rozważań w rozdziale trzecim jest identyfikacja procesów logistycznych. Doktorant z dużą sumiennością skoncentrował się na ukazaniu specyfiki procesów zachodzących w zakładach karnych dokonując ich dekompozycji na czynności logistyczne, zarządcze i administracyjne w powiązaniu z relacjami przestrzenno-czasowymi.

Rozdział czwarty i piąty, to główna część badawcza dysertacji. Te rozdziały są w moim przekonaniu najistotniejsze dla oceny osiągnięć Doktoranta.

Bardzo pozytywnie oceniam zaangażowanie Doktoranta w proces badawczy. Zmierzył się on z wieloma problemami, a jednym z najistotniejszych było pozyskanie zgody odpowiednich organów m.in. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej na zrealizowanie badań na terenie wybranych jednostek penitencjarnych, co w znacznym stopniu wpłynęło na proces badawczy.

Rozdział czwarty został opracowany w sposób przemyślany, a fakt że wszystkie zakłady karne w Polsce funkcjonują w oparciu o jednakowe ustawodawstwo umożliwił Doktorantowi przeprowadzenie badań objętych ocenianą rozprawą, dokonując ograniczenia badanych podmiotów do jednego zakładu karnego. W oparciu o studium przypadku przedstawiono charakterystykę podmiotu badawczego – Zakładu Karnego w Zabrze. Doktorant wskazuje na przeprowadzenie badań ankietowych. Moim zdaniem treści rozdziału 4.3 są raczej efektem przeprowadzonych wywiadów z kierownictwem zakładu karnego a załącznik 1 (kwestionariusz ankiety) jest kwestionariuszem wywiadu, co Doktorant potwierdza w pierwszym zdaniu podrozdziału 4.3. Przeprowadzone badanie pozwoliło na identyfikację procesów z podziałem na główne i wspomagające, równocześnie wskazując na możliwości zastosowania zaawansowanych narzędzi modelowania procesów. W ten sposób za pomocą notacji BPMN 2.0 możliwe było zmapowanie procesów realizowanych w zakładach karnych (11 map procesów, zawierających 223 czynności procesowe podzielone na 23 czynności zarządcze, 44 czynności administracyjne i 156 czynności logistyczne).

Sporządzone mapy procesów posłużyły w rozdziale piątym do zidentyfikowania miejsc występowania zakłóceń. W celu zidentyfikowania krytycznych zakłóceń Doktorant przy pomocy grupy ekspertów (badania eksperckie) wykorzystał metodę względnej ważności obiektów. W kolejnych podrozdziałach Doktorant zaprezentował wyniki przeprowadzonych badań wraz z wnioskami wynikającymi z analizy

uzyskanych rezultatów. Doktorant zaprezentował koncepcję wskaźnika oceny zakłóceń występujących w zakładach karnych wraz z przedziałami interpretacji jego wyników. Efektem przeprowadzonych badań jest opracowanie przez Doktoranta założeń budowy systemu kontroli i monitoringu procesów realizowanych w zakładach karnych polskiego systemu penitencjarnego.

W zakończeniu Doktorant odniósł się do realizacji celu pracy, tezy oraz postawionych pytań badawczych. W syntetyczny i przejrzysty sposób zaprezentował uzyskane wyniki badań w odniesieniu do poszczególnych pytań badawczych. Autor podkreślił również użyteczny charakter dysertacji, która może wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa funkcjonowania zakładów karnych w Polsce. Na koniec Doktorant nakreślił kierunki dalszych badań w zakresie wykorzystania zaproponowanej koncepcji oceny zakłóceń we wszystkich zakładach karnych w Polsce.

Oryginalność i waga osiągnięć zaprezentowanych w dysertacji

Sformułowane przez Doktoranta cele zostały osiągnięte i uzyskał on szereg nowych rezultatów, z których za najważniejsze, stanowiące jego samodzielny i oryginalny dorobek, należy uznać:

- opracowanie autorskiej metodyki badań dotyczących oceny zakłóceń w zakładach karnych, będącej założeniami do budowy systemu kontroli i monitoringu procesów realizowanych w zakładach karnych,

- za pomocą notacji BPMN 2.0 sporządzenie szczegółowych map podstawowych procesów występujących w zakładach karnych (zmapowanie procesów), które umożliwiły identyfikację miejsc występowania zakłóceń,

- opracowanie koncepcji oceny zakłóceń w procesach realizowanych w zakładach karnych.

Doktorant w prezentowanej pracy dokonał znaczących ustaleń, które umiejętnie podkreślił we wnioskach. Wiele z nich stanowi dorobek Autora dysertacji, np.

- proponowanie autorskiego podziału procesów na czynności logistyczne, zarządcze i administracyjne,

- proponowanie definicji procesów zarządczych, administracyjnych i logistycznych realizowanych w zakładach karnych,

- zidentyfikowanie zakłóceń, które w znaczący sposób wpływają negatywnie na realizację kary pozbawienia wolności,

- wskazanie możliwości usprawnień w funkcjonowaniu zakładów karnych.

Uwagi ogólne

- posługiwanie się terminologią angielskojęzyczną, kiedy w literaturze przedmiotu posługujemy się terminami polskimi np. Balansed Scorecard – Strategiczna Karta Wyników,
- w przypadku treści prezentujących najczęściej wykorzystywane notacje do modelowania procesów, wartością dodaną byłoby przedstawienie w formie tabeli najistotniejszych charakterystyk w/w notacji. Które z notacji są podstawowe, a które stanowią ich uzupełnienie np. UML to język do dokumentowania wyników obiektowych a nie procesowych, stanowi uzupełnienie notacji BPMN,
- w rozdziale praktycznym (4.2) omawianie istoty badań ankietowych w teorii jest niepotrzebne i nic nie wnosi do rozważań,
- Doktorant dokonał podziału procesów na 7 kategorii. Z czego wynika ten podział? I które z nich są procesami głównymi a które wspomagającymi? (s.118),
- w przypadku rozdziału 4.3 gdzie Doktorant sporządził mapy realizowanych procesów wykonanych za pomocą notacji BPMN 2.0 brakuje opisu symboli występujących w diagramach (nie ma ich także przy opisie notacji s.30),
- błędy stylistyczne i uchybienia edytorskie.

Konkluzja

Rozprawa doktorska powinna być potwierdzeniem dostrzegania przez Autora problemu badawczego i umiejętności jego rozwiązania, z wykorzystaniem odpowiednich metod badawczych. Doktorant taką umiejętność posiadał, jednocześnie posługuje się rozwiązaniami typowymi dla dyscypliny nauk o zarządzaniu. W efekcie praca o zaproponowanej tematyce może być przedmiotem przewodu doktorskiego w jednostce naukowej posiadającej stosowne uprawnienia naukowe.

Odnosząc się do wymogów Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz.595) i art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce - Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm., stwierdzam, że:

1. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego;

2. Praca pod względem metodycznym została napisana w sposób poprawny, w prowadzonych badaniach Autor posłużył się odpowiednio dobranymi metodami badawczymi (jakościowymi i ilościowymi). W swoich badaniach Autor umiejętnie wykorzystał dostępną literaturę krajową i międzynarodową oraz posłużył się prostymi i zaawansowanymi metodami analizy danych, wykazując się tym samym wymaganymi umiejętnościami badawczymi i warsztatowymi;

3. Treść dysertacji świadczy o istotnym poziomie wiedzy i umiejętności. Świadczy nie tylko o dobrej znajomości literatury przedmiotu, ale także o praktycznej umiejętności wykorzystania wiedzy :

4. Dysertacja zawiera elementy oryginalne, będące wkładem Doktoranta w rozwój wiedzy na temat oceny zakłóceń w procesach w szczególności w procesach realizowanych w zakładach karnych;

Konkludując, stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska **spełnia warunki stawiane przez obowiązującą ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w zakresie wymogów stawianych rozprawie doktorskiej (art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce - Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm.) oraz przepisów dotychczasowych na podstawie, których właściwy przewód doktorski jest prowadzony (Dz. U.2003, nr 65 poz. 565 z późn. zm.)).**

Na tej podstawie wnioskuję do Wysokiej Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości Politechniki Śląskiej o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie Doktoranta do jej publicznej obrony.

Prof. UE dr hab. Ewa Płaczek